

Gordana Crnković / 7. studenoga 2025. / Članci / čita se 10 minuta

Podijelite članak

Oznake

#HRVATSKA POVIJEST
#KNJIŽEVNOST

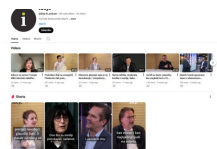
Ocijenite članak

★★★★★ 5.00 (1)

Aktualne Ideje.hr

Refleks moći umjesto razuma.
William Hayter i izgubljena
umjetnost diplomacije
20. studenoga 2025. / Aktualno
Članci

Predbilježite se na podcast i
YouTube kanal Ideje.hr
10. studenoga 2025. / Aktualno

Osobne i intimne priče katkad govore više o socijalnoj i političkoj povijesti nego činjenice i analize događaja i osoba od općeg značaja, izdvaja Gordana Crnković u osvrtu na knjigu *Dvije kuće iznad mora* sociologa Dražena Lalića, koja je, kako piše "roman prerušen u znanstveno djelo". Stoga knjigu prikazuje u kontekstu umjetničkih djela koja potvrđuju kako "afektivna svjedočanstva doista mogu potaknuti tektonske promjene jedne kulture i njezinog percipiranja"

- Naslovna fotografija: Zapaljena kuća na dalmatinskom otoku 1943. ([znaci.org](#))
- Autorica je hrvatska književna kritičarka, prevoditeljica i spisateljica.

Knjiga dojmljivog naslova *Dvije kuće iznad mora* sociologa i politologa, sveučilišnog profesora Dražena Lalića propituje socijalnu i političku povijest autorovih predaka: radničke i ljevičarske porodice iz Makarskog primorja, s očeve strane, te imućne zemljoposjedničke korčulanske porodice, s majčine strane. Upravo poetičan naslov knjige neće čitatelja uputiti na pogrešan trag. Premda je temeljit u istraživanju familijarne povijesti, te zasniva svoja istraživanja na eksplicitno iznesenim i protumačenim teorijskim uporištima – ponajprije na konceptu kulture sjećanja i mikrohistorije – autor dakako ne skriva intimnu zaokupljenost temom. Uz to, pokazat će se kao senzibilan kroničar familijarne povijesti, sa smislom za psihološka zapažanja i literarno potentne pojedinosti. Povjesničarka Dubravka Stojanović kao recenzentica knjige precizno opisuje ovo djelo kao „intimnu povijest Dalmacije“, znanstvenu monografiju koja se čita kao „najbolji roman i zato što dodiruje mnoge obiteljske i društvene traume“.

Sudbine autorovih djedova u Drugome svjetskom ratu, ponajprije brutalno ubojstvo djeda primorca, sindikalnog ateista i ljevičara koji je s partizanima surađivao od početka rata a ustaše su ga pronašle, pretukle i ubile u trenutku kada je krenuo pridružiti se partizanskom odredu, umnogome su obilježile iduće naraštaje porodice. Autor ističe i stanovito dvojno podrijetlo, ambivalentne utjecaje s jedne strane primorskih ljevičara a s druge strane situiranih Korčulan, s *paterom familiasom*,

Gradani EU većinom staju na stranu demokracije. Plan akcije protiv Orbána
6. studenoga 2025. / Aktualno

Pavelić ju je 'odstranio da mu se ne pleće oko nogu'. Ustaše i demokracija, nespojivo
28. listopada 2025. / Aktualno
Clanci

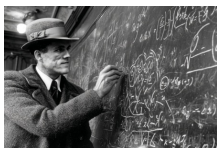
Najnovije Ideje.hr

Pomorska bitka kod Lepanta. Epski sudar za prevlast nad Mediteranom. Pouke
21. studenoga 2025. / Clanci

Refleks moći umjesto razuma. William Hayter i izgubljena umjetnost diplomacije
20. studenoga 2025. / Aktualno
Clanci

Logika predikata. Potpunost i korektnost Gentzenovog sekventnog Q-sustava
18. studenoga 2025. / Clanci

Jednostavno, grijesimo. A to je izgleda najteže prihvatiti
13. studenoga 2025. / Publikacije

djedom antifašističkog usmjerenja koji je pomagao partizanima, priključio se zbjegu u El Shatt, da bi nakon rata, zacijelo kao „klasni neprijatelj“ pod ne posve razjašnjenim okolnostima bio osuđen na dvije godine i dva mjeseca zatvora.

Zacijelo je i ta podijeljenost utjecaja – ne tako radikalna kao razlika pozicija roditelja o kojoj svjedoči Slobodan Šnajder u romanu *Doba mjedi* (2015.) – pridonijela autorovoj sklonosti da povijest svojih predaka doživi kao opsesivnu temu i posveti se dugim razgovorima s dostupnim svjedocima, pomnom iščitavanju teorijske i beletrističke literature na temu obiteljskog pamćenja i kulture sjećanja u suodnosu s kulturnom i socijalnom povijesti, višegodišnjem istraživanju koje je rezultiralo opsežnom, na više načina utemeljenom i uzbudljivom knjigom. Silno zaokupljen, upravo opsjednut intimnom a istodobno socijalnom temom autor nije zbrzao istraživanja i zato su prijelazi između teorijskih raščlanjivanja i primjera iz familijarne povijesti uvjerljivi i elegantni.

Lalić o traumatičnim događajima koji su pogodili dalmatinske obitelji u Drugome svjetskom ratu i nakon njega progovara kao znanstvenik. (Neva Zganec / PIXSELL)

Kao znanstveni uradak koji će privući i čitatelje sklone umjetničkoj prozi djelo pokazuje određenu srodnost s onim tipom beletrističke proze koja ne skriva ambiciju kulturno-povijesne i društvene relevantnosti. Uz *Doba mjedi* ovdje mogu istaknuti i noviji roman Slobodana Šnajdera *Andeo nestajanja* (2023.) kojemu je dio kritike prigovorio zbog određene didaktičnosti. Prigovor bi stajao ako roman usporedimo s autorovim prethodnim romanom, jer priču o autorovim roditeljima, komunistkinji i folksdojčeru – skeptiku i umjetniku, mobiliziranom u mračnu nacističku jedinicu – autor je doista uspio ispisati potpuno se distancirajući od ideologija, premda je progovorio upravo o vremenu u kojem ideologije dominiraju životima pojedinaca. Ali kako u ovoj eskapističkoj kulturi u kojoj se čak i u književnim tekstovima otpor tematizira s figom u džepu prigovoriti zbog artikuliranja slobodarskih zamisli i snova u boljem svijetu? Uz to, u *Andelu nestajanja* navodna didaktičnost zapravo podrazumijeva ozbiljnu refleksiju o poslijeratnom razdoblju jer u tom romanu otvoreno se uočava posrnuće progresivnih ideja u susretu s realnošću. Premda, naravno, lik Ande Berilo nije dojmiv kao nezaboravni likovi prethodnog autorovog *magnum opusa*.

Sociolog i politolog Lalić o traumatičnim događajima koji su pogodili dalmatinske obitelji u Drugome svjetskom ratu i nakon njega, a koji obilježuju i svjetonazore idućih naraštaja, progovara kao znanstvenik, što mu omogućuje da intenzivnije istakne društvenu važnost teme. Suočavanje s povijesti obitelji određuje se kao put prema suočavanju društva s traumatičnom povijesti. Povijesni kontekst pri tome je objašnjen detaljno, što je dobrodošlo za mladu i drugu neupućenu publiku, osobito s obzirom na aktualna revizionistička tumačenja tih razdoblja. Ova je znanstvena esejistika lišena bombastičnih teza ili takvih sličnih citata popularnih i pomodnih teoretičara. Autor piše elokventno, razgovijetno pa i pristupačno, što je s obzirom na stanovitu prosvjeđujuću nakanu itekako dobrodošlo. Zapažanja o literarnim i drugim djelima srodne tematike prepleću se sa užestručnom relevantnošću, ali i s opširnim pripovjednim dijelovima o pojedinim precima. Na tom potonjem mjestu politolog i sociolog se povlači i do izražaja dolazi autor šireg literarnog senzibiliteta, kreativne znatiželje, s posve osobnim porivom pisanja za iduće naraštaje obitelji. U poglavljima u kojima familijarne priče zasjenjuju opaske znanstvenika knjiga postaje još privlačnija. A to da je knjiga puna građe za roman, čitatelj će zacijelo pomisliti i prije negoli sam autor to ustvrdi u poglavlju o djedovima pod naslovom Pomorac i trgovac. Lalićeva knjiga zapravo jest i roman, prerušen u znanstveno djelo, pri čemu je poprimio i svojstva svojeg novog ruha.

Poglavlja o intrigantnijim precima pravi su *page turneri*, osobe su predstavljene u

psihološkoj punini, uz sociološku karakterizaciju, čitava priča zasniva se na danas u književnosti tako rado korištenom zapletu kojemu je ishodište traumatičan događaj ili traumatično razdoblje. I što je najvažnije, priča je puna romanesknih motiva. Bomba je tako pala upravo na ono mjesto u dvorištu kuće gdje je pomorac Marinko zakopao kineski porculan koji je dopremio iz daleke zemlje; scena oslobađanja bake Ivke – jedine hraniteljice obitelji – iz ustaškog zatvora u koji je dospjela zbog suradnje s partizanima je spektakularna; a upečatljiv je i njezin odnos sa susjedom, također udovicom, no čiji je muž pripadao suprotnom taboru, odnos koji je pun ne samo tolerancije nego i suosjećanja. I romaneskna građa ove knjige svakako u čitateljima potiče refleksije o povijesti i društvu, ali kao znanstvena monografija knjiga to čini možda i snažnije i otvorenije. Treba napomenuti da kao prikriveni romanopisac autor definitivno nije sklon inovativnim ili eksperimentalnim pripovjednim i stilskim postupcima te je dakle bliži američkoj nego suvremenoj europskoj prozi, a implicitno i sam to potvrđuje navodeći Hemingwaya kao svojeg najdražeg pisca!

Zbog opsesivnog autorovog zanimanja za teme familijarne povijesti knjiga me snažno asociirala na film *Paralelne majke* Pedra Almodóvara iz 2021. godine, još jedno djelo koje progovara o začudnoj (veoma mediteranskoj) opsjednutosti suvremene junakinje nezaliječenim traumama predaka, djelo koje dolazi iz zemlje s iskustvom tragičnog građanskog rata. Dio kritike, a vrlo vjerojatno i mnogi gledatelji, bili su zbunjeni naizgled nemotiviranom zaokupljenošću urbane, situirane i liberalne junakinje Janis koja silno želi ostvariti zakonski omogućeno iskopavanje masovne grobnice na rubu sela u kojoj je i truplo njezinog pradjeda, žrtve falangista, te na taj način donijeti katarzu svojim starim tetama koje i dalje žive upravo u selu u kojem je i sama junakinja provela djetinjstvo. Baš ništa u madridskom životu fotografkinje Janis ne upućuje na njezinu opsjednutost patnjama predaka, a njezina priča čini se dovoljno popunjenom i zasićenom i bez opsjednutosti sudbinom pradjeda, jer sadrži samohrano roditeljstvo, zamjenu novorođenih djevojčica u rodilištu, prijateljstvo dviju žena bez partnera koje prerasta u erotski odnos. Ljubavni trokut koji uključuje i forenzičnog antropologa s kojim je Janis začela dijete. Istina o Janisinom podrijetlu i porodičnoj traumi razjašnjava se tek u zadnjih desetak minuta filma, a prije toga će je i najpažljiviji gledatelj doživjeti tek kao manje ili više marginalnu pozadinsku priču. No, Almodóvarov film progovara o mediteranskoj zemlji u kojoj povijest određuje i one koji je ne promišljaju, u kojoj traumatična prošlost određuje živote i stavove suvremenih pojedinaca.

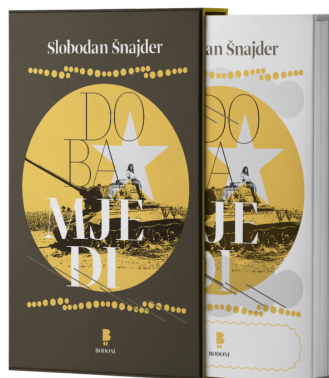
Osobne i intimne priče katkad govore više o socijalnoj i političkoj povijesti nego činjenice i analize događaja i osoba od općeg značaja

Osobne i intimne priče katkad govore više o socijalnoj i političkoj povijesti nego činjenice i analize događaja i osoba od općeg značaja, što Lalić posebno ističe određujući svoj pristup kao blizak mikrohistoriji. Opus francuske književne nobelovke Annie Ernaux, a osobito njezini raniji prozni radovi iz osamdesetih i devedesetih godina kao što su *Mjesto*, *Jedna žena* i *Sram* (knjige su dostupne u prijevodima Damjana Lalovića, Marka Gregorića i Vlatke Valentić), pokazuje kako afektivna svjedočanstva doista mogu potaknuti tektonske promjene jedne kulture i njezinog percipiranja. Ernaux je ostvarila samosvojan autorski pristup izravnog autobiografskog svjedočenja koje odustaje od estetizacija i pretjeranog korištenja stilskih figura. Takva stilistički nenametljiva naracija s jasno izrečenom nakanom da piše kako bi osvetila svoju rasu, a misli se zapravo na klasu, to jest njezino radničko podrijetlo, doista je ostvarila utjecaj, osobito prepoznavanjem srama zbog podrijetla, na novije autore kao što su Didier Eribon i Edouard Louis. U knjizi *Povratak u Reims* Eribon piše kako se uspio othrvati sramu zbog homoseksualnosti, ali ne i klasnom sramu. Interes francuske književnosti tako se s Ernaux definitivno pomaknuo prema političkim temama, ali i prema životu ljudi u provinciji. Njezin je opus intenzivno utjecao na percepciju francuske književnosti u svijetu, sigurno više nego djela prethodnih recentnih francuskih književnih nobelovaca kao što su Patrick Modiano ili J.M.G. Le Clézio.

Politolog i sociolog Lalić aktivnu brigu za obiteljsko sjećanje vidi na drukčiji način. Sasvim je jasno da mu nije jedina namjera napisati djelo koje će struka visoko cijeniti. Čini se da doista snažno vjeruje kako je pogled odozdo, iz perspektive stvarnog života dalmatinskih ljudi, zapravo ipak neopterećen ideologijom, cinizmom i isključivošću određenih političkih aktera i većine medija. Tvrdi da unatoč traumatičnoj povijesti i političkim pozicijama naslijeđenim od predaka, s protokom vremena i dolaskom novih generacija utjecaj ideologija blijedi, spremnost na dijalog jača, te da antifašizam prevladava bez obzira na političke orijentacije djedova i pradjedova. Prema Lalićevom sudu, osobna rasuđivanja o kulturi i društvu ipak i unatoč prevladavajućoj medijskoj slici odnose prevagu nad opterećenjima koja donose zaoštreni ideološki obrasci. Ta je tvrdnja svakako hrabra,

optimistična, ali ne i manje zbujujuća. Poziv na dijalog – koji je uostalom cijelim ovim djelom artikuliran bez simplifikacija – svakako je dojmljiv i dobrodošao. -

Doba mjedi Slobodana Šnajdera danas se više doima kao usamljeni svjetionik nego djelo koje potiče diskusije – hoće li slična sudbina snaći i Lalićevu knjigu?

Jedan od najvažnijih hrvatskih romana posljednjih desetljeća *Doba mjedi* Slobodana Šnajdera, usprkos čitanosti i naravno pozitivnoj recepciji više se doima kao usamljeni svjetionik nego djelo koje potiče kvalitetne diskusije i diktira atmosferu književnog svijeta. Hoće li slična sudbina snaći i *Dvije kuće iznad mora*?

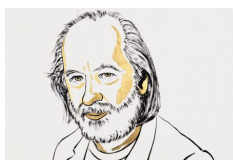
Lalićeva knjiga i njezino pozivanje na dijalog zacijelo bi mogla odjeknuti u intelektualnim kružocima. Društvena relevantnost takve naizgled osobne tematike ovog djela vjerojatno se i neće ostvariti razviti u punom opsegu. Tako se barem čini iz pesimistične ili realistične perspektive. Kao knjiga o kulturi sjećanja na traumatične događaje vezane uz građanski rat, oružani sukob i zamršeno poslijeratno razdoblje, ponajprije u makarskom primorju i na otoku Korčuli, ona je vjerodostojan autoportret tih krajeva, i danas sklonih tradicionalnim vrijednostima, ali istodobno i slobodarskoj tradiciji s iskustvom partizanskog pokreta.

No možda i nije riječ o posve utopijskom zanosu: autoportret Dalmacije kakva je nekad bila može čitatelja podsjetiti da taj duh, istodobno slobodarski i tradicionalistički, ipak nije iščeznuo.

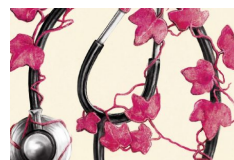
Vezane Ideje.hr

Dostoevski, ideje, prijepori. Od socijalističkog revolucionara do pobornika carizma i pravoslavja
20. listopada 2025. / Članci Publikacije

Jesmo li konačno sustigli Lászlóvu rečenicu?
12. listopada 2025. / Aktualno Članci

Ideje i priče Olge Tokarczuk. Suptilna progresivnost bez površnosti i klišeja
30. rujna 2025. / Članci

PRETHODNI ČLANAK

← **Trauma, tuga i gubitak.**
Interaktivna patnja u
francuskoj igri svjetlosti
i sjena

SLJEDEĆI ČLANAK

Znanstvena ostavština
Jamesa Watsona. →
Prijelomno otkriće i
problematični postupci

Prijavite se za newsletter i prvi čitajte Ideje.hr

E-mail adresa

PRIJAVITE SE!

ideje.hr

Ideje.hr 2025. Sva prava pridržana

Impressum